

Prava Pučka Sloboda

PREDPLATNA CIENA NA GOD. K 2
- NA PO GOD. 1 - POJEDINI BROJ 2 p.
PREDPLATA SE ŠALJE UREDNIŠTVU

izlazi svakog četvrtka

IZDAVATELJ, VLASTNIK I ODGO-
VORNI UREDNIK: VLAD. KULIĆ
- UVRSTBE PO CIENIKU ili POGODBI

God. I.

ŠIBENIK, 17. prosinca 1908. god.

Broj 34.

Do znanja povjerenicima, pred- brojnicima i prijateljima „Prave Pučke Slobode“-

Pri svršetku smo godine; treba urediti račune s tiskarom, s toga molimo gorispomenute, da nam odmah pošalju zaostalu predplatu.

Plaćajte i pomagajte „Pravu Pučku Slobodu“!

Gdje su obećani milijuni?

Naslov smo ovom članku dali ne iz obisti ili mržnje, već kao bol naše duše i našeg čemera.

Iza kako su nas razkomadali silnici i bezdušnici na sve četiri strane; iza kako su izdajnici kralja i Austrije, divlji Magjari, oteli prava Hrvatske, a ukrali Medjumurje i Rieku; iza kako su se Niemci i Magjari ušančili u Bosni našoj ponosnoj; iza kako je Talijan opustošio ove naše sinje žale i uništio našu bogatu mornaricu na jedra, dozvolom onih, koji su nas morali štiti; iza kako nam je Talijan ogolio more, hvala našim mudrim glavama u ribarskim poslima; iza kako nam sinove poslaše u mornaricu, a što za to nesposobno u Ameriku ode truhom za kruhom, nametnuše nam klauzulu, koja nam je dala smrtni udarac u svim našim gospodarskim poslovima, od kog se nikad više podići ne ćemo.

Kao ni da ovo nije dosta.

Zaslugom vlade i vladinih ljudi filoksera se je ušuljala u našu zemlju i to kakovom brzinom uništava naše vinograde, da tome se čudi cio gospodarski svijet.

Osiromašeni, jer razdijeljeni; osiromašeni, jer klauzulom zapečaćeni u našem siromaštvu; osiromašeni, jer ekonomski zadavljeni, niesmo mogli dalje, te i mi u Dalmaciji stali smo ozbiljno raditi, kako bi se dalo svoj ovoj narodnoj biedi pomoći.

Stale su se osnivati razne gospodarske udruge i rodoljubi po raznim mjestima zagorja i primorja iz ljubavi, da ovom našem siromašnom narodu pomognu, dali su se na rad za narodno dobro.

Ljubav njihova da narodu pomognu doduše je velika, ali su sile slabe i ne dostaju da pokriju tolike narodne biede.

Bilo je ipak nade pomoći.

Tko se ne sjeća onih pustih obećanja bečkog ministarstva? Tko se ne

spominje svega onoga, što su nam bečka gospoda preko „Smotre“ bila obećala? Sto milijuna kruna će se potrošiti za Dalmaciju u 10 godina! — orilo se na sve četiri strane. Željeznica će križati od istoka i zapada k sjeveru i jugu; rieke i vododerine će se urediti, putevi pobiti, polja što su pod vodom bare i močvare priušiti, razne škole podići itd. U jednu rječ, Dalmacija će biti nagradjena za njene patnje i u roku od 10 godina urediti će se tako, da će izgledati, da je zbilja u Evropi.

Dobročudni neki vjerovali su njemačkoj lukavosti, te su čak načelnici išli u Beč na poklon, a drugi su slali brzojavne zahvale, dok smo se mi držali one: „Ne vjeruj Niemcu, kao ni zimskom suncu.“

Tko je imao pravo?

Netom se Niemci izmiriše sa Magjarima zaboraviše na Dalmaciju, obećani milijuni izčezoše kao i jutarnja rosa, a učinjeni planovi razpršiše se kô magla pri prvom povjetarcu.

Evo pred nama proračuna za Dalmaciju. U njemu nema niti jedne stavke, niti jedne svote, koju bi bečko ministarstvo imalo izvanredno uložiti na korist naše zemlje. U njemu nema drugo, nego nekoliko svota, kojima se po primorju ima zakrpati koja stara pukotina.

Gdje je, gospodo, 100.000.000 za Dalmaciju?

Dakle nije dosta, što nas silnici i bezdušnici razciepaše i osiromašiše, nego se eto s nama još i rugaju. Rugaju se silnici siromahu, a ovaj trpi i uzda se u pravdu Božju.

Prva je žrtva pala. Današnji dopis s Lečevice javlja nam, da je glad zavlada i da je jedan već od gladi zaglavio. Može li se pomisliti užasnije, groznije smrti, doli one: umrieti od gladi!

Dà, srce nam u grudima drhće. Drhće naše, ali se smije ono licumjersko lice naših silnika i bezdušnika.

Dokle će ovo trajati? Hoćemo li i dalje robovati i gladovati? Ne, ne smijemo!

Hora je, da tražimo svoje pravo. Hora je, da narod se osovi na svoje noge i da silnicima u lice reče: ne pitam ništa tvoga, već svoje pravo, a to pravo jest, pusti me u naručaj brata moga.

Po svim hrvatskim zemljama nek se ori samo jedan poklik, jedna želja, jedna misao nek vlada, a to je: hoćemo sjedinjenje, jer će nas samo ovo

spasiti od gladi i patnje, koje podnosimo, a koje nam silnici bezdušno naprtiše, kao da smo roblje, a ne narod raznopravan njima. U to ime: Živila Hrvatska!

Šta je nova po svijetu.

Hrvatska. Opet se govori o sporazumu medju Magjarima i koaliciji. Mi mislimo, da bi se naši prevarili s ikim u prijateljstvo stupiti. Ne vjerujmo! Čas je ozbiljan i naši bi morali stati na oprezu. Dva nam neprijatelja pružaju ruku. Naši ljudi, koji narod vode, neka dobro promisle kamo će krenuti. Istina je: ako te ne udre bat, udarit ćeš se o nakovanj. Sad je zgodan čas, da naši razaberu, koje bi manje zlo bilo. Mi se držimo one: uzdaj se u se i u svoje kljuse. Pripravimo se, kupeći se u jedno kolo, a kad njih bilo koliko vikne: amo k meni Kraljeviću Marko, tad recimo: ovo je moje, a koga svrbi, neka se češe.

Srbija se neprestano sprema da udari. Dobrovoljačke se čete kupe i vježbaju. I ženske se pripravljaju kao dobrovoljci, i ne samo da dvore bolestne i ranjene, nego baš da će srčati u rat. Povratili su se ljudi, koji su bili pošli po svijetu, zagovarajući interese srbske. Nekoji kažu, da nisu postigli ništa, pa bi reći, da se narod diže osobito proti Milovanoviću. I na kralja Petra su ljuti, što je našem kralju čestitao 60 godišnjicu vladanja, pa već kolaju glasovi, da će se odreći prijestolja na korist sina Gjorgja. Drugi vele, da je sve protivno. Rusija, Englezka, Francuzka i Italija da su uza Srbiju, proti Austriji, te da Srbiju i Crnogoru nagone na rat, a kad bude na skupštini, da će one dodieliti Bosnu Srbiji, Hercegovinu Crnojgori. Neće puno Drine proteći, a vidjet ćemo.

Turska. Ondje se spremaju na dvostruku borbu: u parlamentu i na bojnopolju. U saboru, u kojem je 207 poslanika, od kojih 43 kršč., zapalili su vatru Grci za to, što se je vlada uplitala pri biranju njihovih poslanika, a na bojnopolju već gori. Bosna je vatru zapalila, Srbi je pire. Vojske se sabiru, a bojno polje bit na Balkanu, gornjoj Italiji i u Galiciji. Njemačku da će na uzdi držati englezko brodovlje i Francuzka. Njekoji su pak mnienja, da će Austrija Tursku razoružati i umiriti milijunima, a to potvrđuje okolnost, što je Austrijski poslanik ostao u Carigradu, a prietio je da će ga ostaviti, da će pobjegnuti. Nego, kako se razabire, Austrija ne znade koga bi založila: vladu sultanovu ili mladotursku družinu. Da pogodi, morat će ne torbu, nego bisage napuniti, pa s jedne strane neka grabe jedni, s druge drugi, pa mirna Bosna

Njemačka. Nekoji listovi pišu, da vlasti traže od Njemačke, neka i ona svim silam nastoji i zaprieči, da se Austrija naoruža i pripravi za mogući rat. Njemačka kufri i ne znade što bi! Užiže jednu svieću Bogu, drugu vragu, da tobože tim svima ugodi, a to nije moguće. Kamo će najzad, mi nagadjamo: ostavit će svoju drugaricu na cjedilu. Car reč bi da više ne igra glavnu ulogu. Njegova je rieč od nuzgredne vriednosti. Zaulario ga je Bülov, ne dade mu ni pisnuti. Bülov je postao diktator ondje, kao što je u Carigradu Ahmed Riza.

Skupoća ulja.

Ovih je dana ulju za začim poskočila cijena. Mnogima neupućenima u prvi mah pričiniti će se, da je to dobro i korisno po narod, po težaka, jer da će on dobiti više novaca. Na žalost nije tako. Ulju nije poskupila cijena radi toga, što ga težak neće da prodaje, već ga drži u kamenicama za svoje kućne potrebe, nego uprav zato, što ulja kod težaka nema i što je i on usilovan da ga na novčić kupuje.

Je li pak skupoća ulja nastala i stoga, što je maslina u obće ove godine slabo i nikako rodila? Nije. Ako uzmemo u obće, možemo mirne duše reći, da ova godina nije nas baš ostavila bez začina. Naravno onoga, koji je imao masline.

Koji je pravi uzrok skupoće ulja? Pravi uzrok skupoće ulja jest taj, što smo obnovom vinograda povadili masline stare, a nismo se starali, da posadimo mlade.

Mi primorci trošili smo danomice mnogo ulja, bilo za začim, bilo za razsvietu prije, kad je bila skupoća živeža manja. Danas ga trošimo više, jer smo radi skupoće i nestašice mesa usilovani hraniti se posnim jelima.

Mi sve ovo nismo očekivali, nismo predviđali, pak smo kô bez glave povadili masline, ne misleći nit najmanje, da će doći dan, kad ćemo se kajati i kad će nam više vriediti maslina, nego li loza, a osobito za siromašnog primorca. Kad je u kući primorca ulja, nema glada, a ima i smoka. Kilogram girica i ulja malo, eto smoka, a uz komad hljeba eto prismoka, čaša bevande uz to večera gotova i glada nema. Ima li ulja u kući, a da će prigodišćiti, ode se do grada, 3—4 kg. ulja se vagne i kući se pure donese ili obuća ili odjeća kupi.

Ulje je više manje uvijek nalazilo kupca. Kad ga je bilo više, bilo je cijenije, kad manje skuplje. Mi ne želimo, da ga bude za prodaju. Mi bi bili zadovoljni, da svaki primorac ga ima bar za kućnu potrebu. Nu na žalost ni toga nije. Evo je Božić na pragu, a u kući nema ulja ni za lumin mrtvima nažgati, ni za pofrigati par uštipaka (fritula), već ako to hoćemo da učinimo, da bar znamo da je badnji dan, moramo ga kupiti i to za skupe novce. Pa da bi i bilo pravo maslinovo ulje, ali nije.

U njemu ima svake primjese, da izgleda ne kao ulje od masline, već nekakva kemična smiesa umjetno napravljena, koja u grlu pali, a u nosu reže i peče kô paprika.

Koliko i koliko naših težaka na badnji dan ne će se smutiti i pokajati što je povadio maslinu? Koliko ih ne će uzdahnuti kad ugledaju bačvu punu vina, a kamenicu praznu?

Nu uzdisaji ne pomažu. Što je učinjeno, učinjeno jest. Ono je bilo i prošlo, više se ne vraća. Treba misliti na budućnost.

S ovog razloga, treba da prestane ono ludo vadjenje maslina i njihovo posvemašnje zapuštanje.

Rekli smo više puta, a to ponavljamo i danas, da bi i mi volili viditi maslinu po sebi, a lozu po sebi, ali pošto su naše prilike takove, da to nije moguće odjednom urediti ovo pitanje, mi moramo, da prije posadimo gdje drugdje maslinu i kad nam ova uzraste i stane na rod, tek tada možemo početi vaditi maslinu ondje, gdje nam smeta. Ne budemo li ovako radili, nego drugčije, mi ćemo sebi i svojoj domaćoj ekonomiji biti neprijatelji, a kući zatornici. Jao ti je svakoj težačkoj kući, u kojoj začina nema i u kojoj se ulje na mirice kupuje.

Doduše, kako danas držimo masline, da su one na veliku štetu loze. Nu kad bi mi gojili maslinu kako treba i kad bi razumnim kloštrenjem mi zapoviedali s njom, ona bi mogla ostati i ondje, gdje se danas nalazi.

Mi ne znamo upotriebiti srednji put, već udaramo na dva skrajnika. Jesmo li vidili, da je jedan povadio maslinu, onda to čini i drugi, a ne će da prije upitaju svoju pamet i svoje kućne potrebe, da li su iste kao i onoga, koji je maslinu prije njega povadio, a možda i zato, jer on ima i odviše stupa zasadenih na drugom položaju.

Preporučamo živo našim težacima malim, velikim, siromašnima i bogatima, da prestanu sa vadjenjem maslina, moleći ih, da u svom vlastitom interesu i onom kuće svoje stanu ozbiljno kloštiriti masline, kao što i saditi mlade, poslužujući se i navrtanjem, koje rek bi da podpuno odgovara.

Ne budemo li ovako radili, a prosljedili i dalje vaditi masline kako smo počeli, mi ćemo ostati i bez ulja i bez drva, a onda jao svakoj težačkoj kući!

Bratska ljubav i socijalistički računi.

Kada poštenu ljudi tvrde, da su radnici socijalno-demokratske stranke prave krave muzare njihovih vodja, svak ne će da im vjeruje. Kad se i nebi znalo što rade od krvavih truda jadnih i dobrih, al zaslipljenih radnika, morali bismo pitati: od kuda njima toliko ljubavi prema radničkom staležu, kad dušu svoju ne ljube, kad Boga ne štiju i u njega ne vjeruju. Ni sebe ne ljube, a kamo li će drugoga! Svakome lažu i mažu samo da ga komotno izsisavaju i glodju do same kosti. Sve što su radnici do sada sakupljali i u zajedničku radničku blagajnu stavljali, moralo bi bilo služiti izključivo radniku, kada bi na potrebu spao. A što se događalo i još događa? Evo brojaka, pak neka one otvore oči bezazlenim ljudima, koji se puštaju brijati, što no se reče, bez ustre i sapuna. Navesti ćemo ih samo malo, što će ipak biti dostatno, da svak vidi, kako stoje ove stvari. Donosimo to iz socijalističkog lista: „Das Fürther Fränkische Arbeiterblatt“, koji izlazi u Njemačkoj i bavi se sa onamošnjim njihovim prilikama. Taj list kaže, da svaki glavni vodja socijal-demokratske stranke prima iz zajedničke blagajne 10.000 maraka, u našem

novcu kruna dvanaest hiljada (12.000) — vodja drugog reda 8.000 maraka ili kruna devet hiljada šest sto (9.600) — vodja trećeg reda 5.000 maraka ili kruna šest hiljada (6000). Napose pako prima Liebknecht maraka 7.200 = K 8.640; — Fischer maraka 5.000 = K 6000 — Auer maraka 5.000 — K 6.000.

Sada da vidimo što primaju vodje socijalnih demokrata u Austriji. Dr. Viktor Adler prima svake sedmice K 232, a to je na mjesec 868, na godinu obilatih 10.416, bez drugih prihoda. — Schumeier imade na Ottakringu prekrasnu kuću, koju je zaslužio s radnicima i prima iz zajedničke radničke blagajne svake sedmice K 120, na mjesec K 480, a na godinu K 5780 obilatih. Neumann prima iz iste blagajne svake sedmice 100—120 K, na mjesec poprično 400, a na godinu 4800 obilatih. Druge niže vodje ili one drugog i trećeg reda niti ne spominjemo. Ovakvi su i ovako rade oni, koji na sve grlo i uvijek viku i urliču za prava i slobodu maloga puka — radnika. A dobroćudni pučani — radnici, kratkovidni i lakovjerni, kô pčelice radilice donose u blagajnu, košnicu svoju, a njihovi vodje kô trutovi prožduru njihove krvave trude. Vodje su većinom bogati žudije ili od židova. Lukaviji većom mjerom sgrću radničku muku u svoj tobolac, a čedniji i prostiji zadovoljava se i manjim dielom. I lako ti bezdušni parašite, ti gulikože tužnih i nevoljnih radnika imadu srdca i obraza govoriti o jednakosti, pravednosti i ljubavi prama malome puku, a sisaju znoj njegov, krv njegovu, kô što i krpuša one mirne ovčice nedužnog janjeta. A ne događali se to isto i kod nas?

Kada se je vidjelo ili i samo čulo, da je ikoji od tih bogatih krvopija, malome, radničkome puku pomogao? Je li koji bogati žudija, radnički vodja, porazdielio svoje imanje izmedju potrebnih radnika, ili im barem svoju plaću darovao? Ne, jer je njima i u zakonu zapoviedjeno, dok mogu da samo izsisavaju kršćanina. A ovo još neki ne vide, ili naumice ne će da vide, jer su slabići. Nadamo se, da će ovo nekoliko navedenih brojeva naše zavedene radnike uvjeriti, kako je njihovim vodjama do vlastite koristi, a nimalo do dobrostanja radničkoga stališa.

I naši radnici neka dobro oči otvore, neka dobro pregledaju račune, da se uvjere kako se njihovim novcem upravlja, kamo ide, tko ih ždere. Uvjerit će se, da su i njihovi vodje isti i nezasitni kao i oni, koji se u ovom članku spominju. Socijalista, demokrat, ako u Boga ne vjeruje, kô ni Dorbić, ako nije kršćanin, taj ne može ljubiti čovjeka, brata svoga, nego mu je najveći neprijatelj, a druguje s njime, s radnikom težakom, samo da ga, kô jastreb ptičicu, operuša, pa mu izjede i meso i kosti. Čuvaj se, mali puče, varalica socijalista i demokrata, koji su ti stupicu pripravili, da te ulove, pa deru. K braći svojoj dodji, a složna će braća pomagati jedan drugoga, a sviju dobri Bog.

Poštenje dotura Smodlake.

Zna ciela naša javnost valjaštinu dotura Smodlake u ocrnjivanju našega rodoljubnoga svećenstva. Dorbićev učenik Jozo

odmakao je u tome daleko svome učitelju, te njegova „Sloboda“, to papirnato stovarište sveuličarskog smeća, u psovanju, izvrćanju i laganju nosi danas barjak na Balkanu.

Dotur Smodlaka naumice tim lažima puni svoje novine, znajući da protivnik u njegovu listu ili neće mariti ili neće moći kako bi želio, izpraviti. Usudi li se pak tko izpravak poslati, on ga jednostavno odbija, jer da tobože ne odgovara slovu zakona.

Tako je na 27. prošloga doniela „Sloboda“ jedan dopis iz Makarske, koji je od istih Jozinih prijatelja u Makarskoj nazvan: „**fakinskom, podlom i lažnom pisanijom**“. Zna Jozo, da to sve pada na njegov poštenu brk; ali njemu je deveta, samo nek se pune stupci njegovih mirisavih novina.

Na 3. tekućega poslao je „Slobodi“ Fra Krsto Belamarić izpravak, koji naravno nije bio tiskan. Mi ga evo donajmo, nek poštenu ljudi vide i po zdravoj pameti sude: na što je spao social-demokratski vodja dotur Smodlaka. — Izpravak glasi:

Na temelju §. 19. zakona o štampi izvolite u narednom broju „Slobode“ uvrstiti sljedeći izpravak:

Nije istina, da sam Dr. Vranicana izgrdio na pasja kola, nego je istina, da sam ga radi pogažene rieči prekorio u četiri oka.

Nije istina, da sam se poslužio izrazom, što donosi u dopisu iz Makarske zadnja „Sloboda“, već je istina, da sam mu kazao: kako se je, glasujući za Ribičića, kao pravaš, osramotio i zadanu besjedu pogazio.

Nije istina, da sam rukam i nogam prietio i koprao; već je istina, da sam mu mirno i dostojanstveno to sramotno djelo spočitnuo.

Nije istina, da je to cio grad zgdilo; pače je svak taj ukor begenao.

Nije istina, da je gradjanstvo veselo dočekalo osudu; već je naprotiv istina, da ga je osuda iznenadila, kao što svjedoče izkazi, ovacije i pratnja iza dovršene razprave.

Nije istina, da je osuda bila na 22. prošloga; već je istina, da je ujedno sa razpravom bila u ponedjeljak 23. prošloga. Makarska 3. prosinca 1908.

Fra Krsto Belamarić.

Iz ovoga je jasno: čim Smodlaka tovi svoju telad. On u svojoj „Slobodi“ kaziva triput više nego Dr. Vranican u svojoj obtužnici. On priča o veselju gradjana, kad je začulo osudu; a sudac Konte Pavlović morao je skakati da utiša poklike i preprieči izkaze gradjanstva, kog se je neugodno dojmila neočekivana osuda. U Smodlakinoj „Slobodi“ više laži nego štampanih brazda, ali njezina gazdu ne boli za to glava; zna Jozo, da se lažju još nitko živ zadavio nije.

Vjera i čudoredje.

Socijalni demokrati i naprednjaci uvijek jednu propovijedaju i pišu, da vjera čovjeku ne treba, jer da može i bez nje biti čudoredan i pošten.

Kivni su stoga na sve svjetovnjake, popove i fratre, što brane vjeru i kažu, da bez nje nema čudoredja, pa ni poštenja, ni sreće. Ove iskrene i prave pučke prijatelje sustavno napadaju i ocrnjavaju, u svrhu, da se mali puk od njih omrazi, a pristupi u njihovu socijalno-demokratsku stranku, pa rukom istoga puka unište u narodu vjeru,

čudoredje i sve liepe krieposti, koje ga rese, da nastanu neredi i nemiri, u kojima bi oni punili svoje žepove i drobove.

Da je ovo istina, to svak znade, te i oni sami, a mi ćemo sada to bolje iztaknuti i potvrditi. Bolestan čovjek nema komu da bolje očituje svoje tjelesne potrebe nego li liečniku; i pošto se u nj puno pouzdava, jer ga na to potreba sili, dogodi se često, da mu očituje svoje najtajnije mane i manjkavosti. Neki francuzki liečnik kaže, da je u svrhu liečenja putovao tamo amo punih 20 godina i kroz to vrijeme puno toga čuo i vidio. Odlučio se na posljedku predati javnosti svoja opažanja u pogledu poštena i sretna življenja, t. j. čudoredja. Evo što on kaže: Vidio sam mnogo nesretnih obitelji, pokvarenih ljudi. S mnogima sam pobliže govorio, a o mnogima sam se kod poštenih, odličnih i kompetentnih osoba propitao, da se uvjerim o njihovom ponašanju u kući i u društvu napram Bogu i njegovim zakonima. Od 342 razlučenih ženidbenih parova prebrojio sam ih 320, koji nisu nikada nedjeljom išli na misu. Od 417 mladih ljudi, koji su doveli obitelj do očaja i zdvojnosti i svake nevolje i nesreće radi nanešene sramote, samih je 12 išlo u crkvu. Od 23 bankrotiranih trgovaca, niti jedan cigli nije išao na misu. Od 40 trgovaca, koji nedjeljom, radi spekulacije, drže otvorene dućane, jedva ih 10 prilično živi. Od 25 dječaka, koji su se poslie prve sv. pričesti od crkve odalečili, 24 su progonili i zlostavljali svoje roditelje. Još kaže taj liečnik, da su ga ove brojke presenitile, ali da je ipak čutio u svom srcu neki zadovoljavajući osjećaj, a taj bi bio, što se je uvjerio na svoje oči, kako gospodin Bog još i na ovom svijetu kroji pravicu.

A kako bez vjere nema čudoredja, tako nema niti jakih značajeva. Junačtvo je danas kod mnogih samo na jeziku, a i mala kušnja kad nastane, postanu najgore kukavice i izdajnici roda svoga. Radi manjkavosti vjere popuštala je i ljubav napram narodu. Za mnoge je, a poimence za demokrate, domovina i narod rieč bez ikakvog znamenovanja. K vragu daju oni i domovinu i puk, ne vide li tu koju osobnu korist, da im može dobro biti. Nije se ni čuditi, jer čovjek bez vjere i čudoredja postaje rob niskih strasti i tada svako plemenito i uzvišeno osjećanje njemu je nepojmljivo. Ozbiljan, pametan i dobar naš puk držati će se uvijek načela moravskog českog pjesnika, koji je govorio: moje srce pripada crkvi i narodu: — svakomu pola, a svakomu ipak čitavo — pak će ga dobri Bog osloboditi i novih njegovih neprijatelja socijaldemokrata, lažnih naprednjaka, koji ništa nego narodu dubu jamu a sebi korito.

Na obranu vjere, značaja i narodne slobode.

Vjera.

„Ili Krst, ili ništa!“

Pierre Loti.

Najbitnije kod svakog misaonog čovjeka jest njegov odnošaj napram Bogu. Vjera je nužna za ljudsku zadrugu, za državu, za obitelj, za pojedinca, za domovinu. Bez vjere čovjek je divlja zvier, a puka nezalica u najpoglavitijem pitanju svoga bitisanja i zadnje svrhe. Ipak Dr. Smodlaka,

slavohlepni vodja nove pučke slobode, sa nekim posve mladim dokturićem, nastoje tobože usrećiti naš siromašni narod bez Boga i vjere, ili bolje zadati mu zadnji udarac.

Učeni gosp. Smodlaka u njegovoj „Slobodi“ od 7. kolovoza t. g. običnim zvučnim riečima zove u boj sve one, koji priznaju temeljna načela slobodnjačtva, proti crnom klerikalizmu, t. j. proti onim, koji nastoje da uzgoje i učvrste svoj narod na vjerskoj podlozi, pa očito kaže, da je program na vjerskom temelju mračnjačka rabota, i da od njega prieti pogibelj domovini! Gospodin Smodlaka, da se iztakne, prihvatio se modernog načela demokratizma, biva političkog sustava zamamnog pučkog vladanja, koje kao takovo nema ništa zla u sebi. Demokratizam, ako će uspjeti, mora se postaviti na vjerskom temelju, kršćanski nauk mora mu biti jedino pravilo i svjetla luč, koja mu prieči da ne sklizne u ludosti socijalizma, te dosljedno i u anarkičkom prevratu, što znači posvemašnje moralno razsulo, neizbježivu sveobću smrt. Pučka vlada mora biti prožeta moralnom snagom, mora imati krjeposti i jakosti, da se ne sruši sama u sebi, a to je učinak oživljujuće vjere i vjerske istine. S toga, demokratizam mora biti kršćanski, biva s Krstom, ili se srušiti u utvari socijalizma i anarhizma, bez Boga i vjere. „Ili Krst, ili ništa“. I tu se mi razilazimo od gosp. Smodlake, jer je strašno zalutao u bezvjerje, te hoće da upropasti i sebe i narod.

Gosp. mladi D.re, ja Vam neću suprotstaviti mnienju popova ni fratara, pa ni katoličkih spisatelja, proti kojim se Vi danas razmećete i bunite naš nevoljni narod, kad mu je malo još stranaka i strančica, nego ću Vam predstaviti dubokoumne izreke onih velikih slobodnih spisatelja, neka Vi u njima, kao u sjajnom zrcalu, uvidite dokle ste lakoumno za slavom zalutali, i kamo gonite naš nevoljni narod.

„Bezbožtvo, kaže Plato, je najpogibeljnija kuga za državu, te onaj, koji proti vjeri ruje, državi temelje podkapa“. „Svi sustavi filozofični ne vriede koliko jedna stranica kršćanskog nauka“, veli Joufroy na koncu života. — „Nema države, koja ne bi vjeru za podlogu imala“, piše isti poznati Rousseau. Isti na drugom mjestu piše: „Evandjelje je božanstvena knjiga, neodložna, ako se boljim ne čutiš. Nije moguće da je to knjiga pisana od ljudi“. „Preziranje vjere, najsigurniji je znak skore državne propasti“ kaže Macchiavelli. Označio je dobro Toqueville: „Društvena propast ne može se ničim prepriečiti, doli vjerom“. A Vi, gosp. D.re, sin kršćanskih roditelja, ubijate i rušite tu vjeru iz velike ljubavi prama narodu, te eto Vaši ljudi već skidaju križe i svete ikone sa časnih mjesta, i odstranjuju ih iz kuće! Doktore, mlad ste, a puno ste zalutali, daleko ste došli, svidite se. Inače Vi rodoljub niste!

(Nastavit će se.)

Naši dopisi.

Umro od gladi.

Iz Lečevice.

Usljed strašne ljetošnje suše i nepamćene nerodice, glad na vrijeme počeo je svoje žrtve spremati u hladan grob. Tako je neki

dan od gladi izdahnuo Omelić Jesip, samoran slijevac od 70 godina iz Kladnjica, občine Lečevice. Pitat će čitatelji ovih redaka: jel moguće, da se takova šta dogadja u prosvietljenoj državi na izmaku dvadesetog vieka?!

I ja sâm sebe u čudu pitam: kako se može na ovaj način zapuštati biedni i siromašni naš težak, da umire od gladi, koji daju državi krv i novac?!

Svako ljudsko srce mora da proplače nad crnom sudbinom Zagorja, koja ga čeka kroz kratko vrieme, jer $\frac{9}{10}$ lečevičkih obćinara ni danas ne ima zalogaj kruha u svojoj kući, da utješi nejaku dječicu.

Priznajemo, da tom nisu krivi nit obćina, ni poglavarstvo, jer kako čujemo, oni su prikazali na svoje vrieme nadležnim vlastima kakova oskudica u narodu vlada. Što se je do sada u tom pogledu za sirotinju učinilo? Blizu ništa! Selu Kladnjicam, koje broji preko 700 duša, udjelilo se do sada 4000 K za izgradnju puta, što na svakoga stanovnika ne bi odpadalo niti 6 K. Tom podporom seljani bi se mogli obskrbiti solju, ali kruhom ne.

Kad je ovako na početku zime, što će biti od naroda do novoga kruha, koliko će ih od gladi izginuti, ako im se ne pruži izdašnija pripomoć? Ovo mećemo na dušu i srce našim zastupnicima, neka interpeliraju i podignu svoj glas u carevinskom vieću i zatraže neodgodivu i brzu pripomoć, jer je narod u zdvojnosti.

Ako ima država novca za izgradnju paralelne i to uzduž mora željeznice: Trogir-Kaštel-Sučurac, mislimo, da bi se moralo naći i za izgradnju zagorskih puteva i voda, gdje se ne bi trošili milioni, već samo hiljade i tim stalo na put gladinji.

Prije nego puk s reda stane umirati, neka se zauzme tko može i mora, te jadnom narodu kruha dade.

*

Sherlock Holmes medju demokratima?!

Imotski.

„Grih-gò“ je čovo ovevaroši, kome je i priredjena jedna kriepost, a u kojoj se je još više sa čestom vježbom usavršio. To je kriepost — osobno njegova — uči u trag i najvećim tajnam — pa ako će te ipak se o ništa ne ogriješivši. Može se uporediti u svemu sa čuvenim na svietu dektektivom Holmesom. Da je zbilja tako, navest ćemo samo neka njegova junaštva: (— Grehota da Gj. Trpinac u Zagrebu ne nadje ovdje koga, da sve njegove majstorije popiše i izdade ih na vidjelo, jer bi takova što bolje stoput prodao od istih Holmesovih doživljaja —). On je ušao u trag kako i tko je razbio glavu pok. Kostić i kako da su o tom činu i dalm. i prekoveleb. i njemačke novine pisale; zašto su se onako često udarale na c. k. pogl. šumske globe; zašto je jedanput križ otišao u komade; zašto su u nekom uredu ob noć peći gorile; zašto se je jedan komesar ob noć sastajao u dućanu L. i zašto su u noći bili na P.: P., J., F., B. i Gl.; zašto je Bjegović nagovarao jednog težaka u Slivnu, da se predbroji na jednu liepu i poučnu novinu; zašto je jedan komesar utjeravao i . . . globe za obrtarinu; kako se je ono vladao u istom pitanju jedan komesar sa N. Soićem i M. Colombanom; tko je ono jednoj uvaženoj ličnosti ukrado iz

kaputa pisma i poslao ih upravno na državno odvjetništvo i zašto je kom. Gligo izmakao svjedočanstvu u pitanju G.? — Ovo smo samo nar'enuli . . . Ovaj junak najveći i najžešći je bio, a jest i sada — i ako iz potaje — nazovi demokratsko-utvaraške politike. — Intimni su mu prijatelji: „Galički žudija“, Dr. „Evo me“, Dr. „Gjandar“, Dr. „Bubalo“, „Lažeta“, „Kokošar“ i sva ina druga slična mu braća.

Drugi put o Dr. „Gjandoru“.

*

Bezobraznost demokratskih advokata.

Split 5. prosinca.

Ima već davno, da advokat Smodlaka napada na svećenstvo na najgadniji način, upravo kako se dolikuje njegovom uzgoju. Dapače izgleda, da on nema prečnijega posla, nego se baviti sa popima i fratrima. Pa da su mu šta skrivili! Ali oni njemu ni krivi, ni dužni, samo što niese za nj, jer ne mogu biti, kao pošteni i čestiti. A ipak tko bi pomislio? On se ljuti što mu svećenstvo nije sklono. Vidi i sam jadan, da je daleko zagazio, ali šta će? Nazad ne smije, jer mu ne dadu drugi, a napried neda se, jer je jalov posao. Tako se on sada u svojoj „Pučkoj Sramoti“ krivi na svećenstvo, što je na izborima propao. Ovako on po prilici umuje: svećenici morali su za mene glasovati, jer napokon niesam ni tolika hrdja. Dakle sâm priznaje, da crnci (tako on zove svećenike) ipak još nešto vriede, bar toliko, koliko je dosta, da se odluči izbor jednoga zastupnika. Za to se on i ljuti. Razumijemo mi njega; on je sada još više zamrzio na svećenstvo, jer ga ovo nije izabralo za zastupnika. A nije li to bezobraznost? Mogaše li on, advokat Smodlaka, i pomisliti, da bi za nj glasovali oni svećenici, koje on tako sramotno grdi i psuje? Mogaše li pomisliti, da će svećenici glasovati za onoga, koji mrzi i ruši sve, što je kršćansko i sveto? Ne znamo, kamo će još taj advokat Smodlaka dospjeti, kad evo izlazi sa ovakovim stvarima, kojima se i djeca smiju. Jadani, izgubio je glavu, pak lupa desno i lievo, samo da utiši svoj bies, jer ne ima više mira. Sve dobre svjetujemo, neka se pomole Bogu, da ne poludi, jer onda ne bi više imali, tko da nas zabavlja. A ovako dobro je da živi, jer imamo prigode, da upoznademo, koje je ono zlo, što nam ga je izbjegavati, ako ne ćemo, da se i nami dogodi, kao i advokatu Smodlaku, po onoj narodnoj: tko s vragom tikve sadi, o glavi mu se razbijaju.

Viesti.

Napokon i Šibenik imat će ono, što je već odavna imati morao, t. j. srednju školu i to realku.

Zasluga ide u prvom redu neumornog našeg zastupnika Dra Antu Dulibića i uglednu obćinu, na čelu koje stoji zauzetni Dr. Krstelj. Ako će Šibenik dobiti realku, njima se ima zahvaliti.

Dok ovo javljamo na radost svih gradjana, želimo da dobijemo i obrtničku i poljodjelsku školu što prije, jer nam to takodjer patri.

U to ime dao Bog, da nam realka bude služila Bogu i Hrvatskoj.

Svega po malo.

Asbest. — Asbest je biela zelenkasta ili mrka ruda, mekan je i vlaknast. Ima ga u Alpama, Rusiji, Americi i u Srbiji. U staro doba gradili su od njega sagove. Danas se prave fitilji za razne svieće. Od asbestovih odpadaka grade u Americi t. zv. amijantovo drvo. Ovaj proizvod zamienjuje obično drvo, čvršće je i gušće od rastovine i puno odoljeva vlazi. Grede od amijantova drveta su za 75% tvrdje od borovih iste dužine. Tako je nadjen materijal, materijal, koji će zamieniti vremenom drvo.

Nadjeni grob. Neke godine bio je pošao Andree u svome balonu da razgleda kakav je sjeverni stožer. Ode on, al više ni njega, ni baluna. Tražili su ga, al sve bilo uzalud. Sad listovi pišu, da su našli njegov grob, i njega u njemu, daleko na poluotoku Labradoru.

Susak. Na južnoj strani ovoga otoka nasukao se je prošli mjesec talijanski parobrod „Epiro“. — Ala ih se je nasukalo ovo nekoliko mjeseci! Da je manje svetionika — lanterna — dalje bi od kraja išli nebi se ovako ružno i često nasukavali!

Red u New-Yorku. Kroz godinu se dogodi do 55 hiljada provala i kradja, a lupeži tako pokupe do 80 milijuna kruna. Ovo je što se doznava, a što se ne doznava, o tome ni govora nema. Da naši ljudi znadu kako je onamo, osobito našim mirnim ljudima, valaj malo bi tko i pomislio onamo ići.

U Japanu su Isusovci otvorili sveučilište. I te kako ga uredili. Učitelji će biti sve izabrani muževi, svietle i mudre glavice.

Jednakost za sviju. U Englezkoj katolici ne mogu procesiju činiti. I demokraci, socijalisti, anarhisti, najgora i najpogibeljnija furda može obhode praviti, zastave vijati, bučiti, prijetiti i svake nereda činiti, a katolici ne mogu mirno ići moleći Boga. Ta nevjerovatna nepravda reć bi da će prestati. U saboru se sada pretresa zakon i promienit će ga, te će i naša katolička braća biti u tomu slobodnija!

Liep dar. Katolička mladež, prigodom zlatne mise, darovala je sv. Otcu Piju X. krasan kalez vas od zlata. Visok je 30 cm., a baš je izvrstno izradjen, pravo remek djelo zlatarske umjetnosti. Rese ga tri mala divno izradjena kipa. Jedan prikazuje vjeru, drugi ufanje, a treći ljubav. Tim mu je mladež htjela reći, da će u svojem srcu vazda te krjeposti gojiti i po njima se vladati. Evala svjestnoj mladeži! Tako i valja!

Poruke Uredništva.

Prijateljima — Stakovci, Kambelovac, šibenska okolica itd. — Žao nam je, ali za ovaj broj stiglo kasno. Bit će tiskano sigurno u dojučem broju.

Ovom prigodom preporučujemo svim dopisnicima, da nam na vrieme šalju svoje dopise i članke. Zdravstvujte!

Hrvatska Tiskara (Dr. Krstelj i drug) — Šibenik